

KRONIKK

Norske myndigheter må støtte opp om mellommenneskelig kontakt og samarbeid over grensene i nord.

Samarbeid i en vanskelig tid

Utenriksminister Anniken Huitfeldt sammen med Russlands utenriksminister Sergej Lavrov.

Foto: Rune Stoltz Bertinussen/NTB

KRONIKK

ANNE KATRINE NORMANN

Forsker, Senter for hav og Arktis/Nofima

BÅRD KÅRTVEIT

Forsker, NORCE

VIGDIS NYGAARD

Forsker, NORCE

RITA SØRLY

Forsker, UiT Norges arktiske universitet/NORCE

Forholdet mellom Russland og NATO preges av spenning og gjensidig mistillit. I nordområdene kommer dette til uttrykk gjennom mer synlig militær tilstedeværelse. Det er hyppige observasjoner av russiske jager- og bombefly utenfor norskekysten, og norske fly avskjæres av russiske jagerfly.

Forsvarsekspertene beskriver situasjonen som spent.

Vestens forhold til Russland har blitt gradvis forverret siden Russlands annektering av Krimhalvøya i 2014, med påfølgende nasjonale sanksjoner. Forholdet nådde et nytt bunnpunkt da NATO i oktober 2021 utviste åtte medlemmer av den russiske delegasjonen i NATO.

Russland svarte med å stenge ned sitt NATO-kontor i utkanten av Brussel. I denne konteksten vil vår nye statsminister Støre styrke dialogen og samarbeidet med Russland, og utenriksminister Huitfeldt møtte nylig sin russiske motpart i Tromsø. Dette kan gi håp om en endring i det kjølige politiske forholdet mellom våre to land.

Norges naboskap med Russland har vært gjennom opp- og nedture. For oss som bor i nord har særlig det grensenære nærings samarbeidet fått lide. Ingen oppdrettslaks har krysset Storskog-grensa siden de nasjonale sanksjonene ble iverksatt i 2014, og norsk etterretning har gjennom Prode Berg-saken og Ølen Betongs rettssak mot den norske stat ytterligere forsterket det kalde klimaet.

Til tross for dette, var det frem til mars 2020 et vedvarende godt folk-til-folk-samarbeid i det grensenære området i Øst-Finmark. Beboere innenfor 30 kilometer fra den norsk-russiske grensen kunne reise visumfritt inn i nabolandet. Kirkenesværingene kjørte over og handlet bensin i Nikel, mens russere la igjen store summer hos den lokale handelsstanden i Kirkenes.

Men så kom pandemien, og disse mulighetene fikk en brå stopp ved at grensen stengte.

Vi forstår den ampre stemningen på nasjonalt nivå. Samtidig opplever vi gode relasjoner med russiske medmennsker og kollegaer. I årtier har norske forskningsinstitusjoner hatt samarbeid med kollegaer i Nordvest-Russland. Det har blant annet ført til bedre norsk-russisk fiskeriforvaltning i Barentshavet, en unik prosess i global sammenheng. Forskere fra NIBR observerer økt tillit i folk-til-folk-samarbeidet i Barentsregionen til tross for den internasjonale spenningen. Det knyttes blant annet til Barentssekretariatets finansiering av prosjektsamarbeid innen helse, kultur

og næringsvirksomhet.

NORCE, UiT Norges arktiske universitet og Nofima er forskningsinstitusjoner med forankring i nord, og har flere forskningsrådsfinansierte samarbeidsprosjekter med russiske kollegaer ved Kola Science Center, et stort forskningsinstitutt i byen Apatity sør for Murmansk. Prosjektene er relatert blant annet til naturforvaltning, marin plastforsøpling, og sosioøkonomiske forhold. Ett prosjekt omhandler det sivile samfunn i Murmansk fylke.

I samarbeid med våre russiske kollegaer undersøker vi hvordan frivillighet bidrar til at utsatte grupper av befolkningen klarer seg gjennom krisen utløst av covid-19. I andre prosjekter av mer overnasjonal karakter, gir vi innspill til Norges Arktisk Råds arbeid for å forhindre plastforsøpling i arktiske farvann, og vi undersøker hvordan IMO's Polarkode praktiseres for bedre sjøsikkerhet i arktiske stater. Siden vi ikke kan reise til Murmansk, jobber vi på hver vår side av grensen.

Vi oppsøker og intervjuer organisasjoner, myndigheter, privatpersoner, sjekker statistikkbanker og andre datakilder. Vi koordinerer arbeidet med russiske kollegaer ved hjelp av digitale plattformer. Selv om det politiske klimaet er kaldt, så klarer vi å opprettholde prosjektsamarbeid, nettopp fordi vi har gode og tillitsskapende langsiktige relasjoner med våre russiske kollegaer.

Et sentralt funn i forskningssamarbeidet er at pandemien har gitt nye muligheter for frivillig sektor; de har blitt gitt, og tatt, en ny rolle i arbeidet med å hjelpe utsatte grupper. Grenseregionen er svært hardt rammet av pandemien, helsetilbudet er på randen av kollaps, og frivillige fyller et gap der offentlig sektor ikke strekker til. Dette er funn som har betydning for norsk samarbeid med Russland, i den videre håndteringen av pandemien, og i møte med nye, kritiske samfunnsutfordringer.

Under pandemien har det blitt veldig tydelig for oss at våre russiske kollegaer har det adskillig tøffere enn oss. De lever med betydelig høyere smittetrykk og strengere koronarestriksjoner. Men det er også rom for humor og glede. For andre år på rad skal vi ha norsk-russisk julebord på Zoom. Vårt samarbeid med gode kollegaer i Apatity gir oss kunnskap vi ellers ikke får tilgang til, om russiske samfunnsforhold og endringer som også påvirker oss.

Norge og Russland står overfor en rekke felles utfordringer i nord.

Norge og Russland står overfor en rekke felles utfordringer i nord som følge av raske klimaendringer, forvaltning av havets ressurser, forsøpling av havområder, vanskelig næringslivssamarbeid og håndtering av epidemier. For å samarbeide godt om slike utfordringer må vi pleie gode mellommenneskelige bånd. Også når de diplomatiske relasjonene er kjølige.